

UČITELJSKI TOVARISŤ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 19.

V Ljubljani, 1. oktobra 1882.

XXII. leto.

Učiteljska zborovanja v Ljubljani.

I.

Občni zbor „Národne šole“.

(V 4. dan septembra t. l. ob 6. uri zvečer v čitalničini dvorani.)

(Dalje.)

Za prerojenje in preustrojbo društva so se takrat začasni odborniki gg. Praprotnik, Močnik, Tomšič in jaz, v prvi vrsti pa gospoda dr. Jak. Razlag in dr. Vošnjak jako zanimali. G. dr. Razlag je bil voljen za prvosednika. Ta odbor je razglasil po časopisih navdušen poziv do učiteljev, prijateljev šolstva in vseh rodoljubov sploh. Vrle besede onega poziva bi po vsej pravici smeli ponovljati vsako leto, ker za dobro stvar ni nikdar preveč besed. Nova kratka in jedrnata pravila, ki še zdaj veljajo, so bila potrjena od sl. dež. vlade v dan 18. okt. 1872. l. pod št. 7224. Na to se je začelo prav živahno delovanje, in dohajalo je od vseh krajev podpore, dasiravno ne v velikih vsotah.

Do 15. dné febr. meseca 1873. l. je bilo že nabranega denarja do 500 gold. Tudi na Štajerskem so se zanimali za „Národno šolo“ ter jo podpirali, kar pa za zdanje čase ne moremo konštatirati. Dahajala je podpora iz vseh krogov in odličnih stanov. Tudi po nabiralnih skrinjicah se je obilo nabralo. Naj vzamem v misel ono pri Koširji pod Šmarno goro, ki je donesla blagajnici 15 gold. Grajščak g. baron Cojz je podaril takrat 100 gold. In od ustanovnikov vplačano vsoto hrani društvena blagajnica še zdaj kot naloženo matico. — Slavno društvo „Sokol“ je priredilo meseca decembra veselico, katere čisti donesek 124 gold. je dobila „Národna šola“.

Do konca 1873. l. je imelo društvo 730 gld. 18 kr. dohodkov in troškov 356 gld. 62 kr. To leto je bilo pa delovanje sicer bolj mirno, zato nimamo važnejih dohodkov zabeléziti.

Od tega leta naprej je slavna kranjska hranilnica vsako leto „Národno šolo“ zdatno podprla; letos darovanih 200 gold. je užé deseta podpora. Od 1873. do 1879. leta smo dobivali po 100 gold. vsako leto, za l. 1880 in 1881 po 150 gold. in za tekoče leto 200 gold. s tem namenom, da bi tudi one šole podpirali, ki se naravnost do slavne hranilnice obračajo s prošnjami. Naj več hvalo mora torej društvo izrekati slavnej kranjskej hranilnici. Na jesen 1873. leta ni bilo učiteljskih zborovanj naj več zaradi Dunajske svetovne razstave; a poslednje leto je bilo zborovanje zopet sklicano.

V dan 10. sept. 1874. l. je torej v prvič pod predsedstvom g. dr. J. Razlaga „Národna šola“ zborovala. Članov je bilo takrat 63, naklonilo se je tem podpore za 358 gold. 22 kr. Denarja je bilo vsega vkupe 685 gold. 53 kr. To leto je začel dr. vitez Močnik „Národno šolo“ podpirati, vsako leto z 10 gold.

Odbor je bil ostal, kakoršen je bil začasni, pod predsedstvom Razlagovim. Tajnik in blagajnik je bil g. Močnik, ter je obdržal ta mandat do današnjega dné. — Zunanji odborniki so bili: V. Jarc iz Rajhenburga, J. Benedek iz Planine in N. Stanonik iz Starega trga na Kolpi.

Leta 1875. je tudi mirno preteklo. Dohodkov je bilo 470 gold. 79 kr. in troškov 231 gold. 40 kr. Članov pa je bilo samo 53.

Uradno priznanje je odbor vzprejel od c. k. okr. šol. sveta za Ljubljansko okolico, kar je redka prikazen. Pri občnem zboru v dan 23. sept. 1875 l. je g. dr. J. Razlag odložil prvosedstvo, kar je pismeno naznanil obljubovaje, da ostane vedno še podpiratelj našemu društvu. Preselil se je na svoje posestvo na Brežice. Od onega leta je meni izročeno častno mesto predsednikovo. V odboru so ostali prejšnji odborniki; na novo je bil voljen g. Jamšek in g. Kuhar.

Za leto 1876. imamo zabeléženo, da se je občinstvo odlikovalo z zdatnimi podporami za „Národno šolo“.

To leto so se snovali znanstveni javni govori po gg. Šukljeju, Wiesthalerju in dr. Tavčarju, kar je „Národní šoli“ doneslo 180 gold. Tudi kegljalo se je na ta prid, in pridobilo se je na tem potu 28 gold. Pri občnem zboru v dan 28. sept. prijaviли smo prvi obširni račun v obliki, kakoršno smo do danes ohranili. Dohodkov je bilo 618 gold. 3 kr. in troškov pa 450 gold. 93 kr., članov 99.

Učitelji Ljubljanski so priredili tudi veselico na korist „Nár. šoli“ in Schulpfeniga. Od dohodkov je pripadlo društvu 10 gold.

V odboru so ostali prejšnji, samo g. Borštnik in g. Govekar sta vstopila namesto g. Benedeka in Stanonika.

Dôba šolskega leta od 1876. na 1877. l. se odlikuje po znanstvenih predavanjih, ki so je osnovali gg. dr. E. Šavnik, J. Kersnik, Fr. Šuklje in J. Franke meseca februarja in marca in ki je „Nár. šoli“ pripomoglo do velike podpore v znesku 142 gold. 10 kr. Tudi slavni „Sokol“ je ob priliki svojega zabavnega večera nabral 10 gold. 30 kr.; vsi drugi viri prejšnjih let so prinašali tudi stanovitne darove, tako, da je društvo imelo 676 gold. 78 kr. dohodkov in troškov 517 gold. 18 kr. Članov je bilo 97. — Odbor je ostal večinoma stari, samo g. Kogej je vstopil mesto g. Jamška.

Za leto 1877/8. nimamo kaj važnih dohodkov registriranih. Razun stalnih podpor je tudi to leto po znanstvenem predavanji v blagajnico priteklo 63 gold. 63 kr.; za kar gre vsa čast in hvala g. † Križmanu, g. dr. Zarniku in g. dr. Bleiweisu.

Račun tega leta kaže 657 gold. 93 kr. dohodkov, troškov 547 gold. 38 kr. Članov je bilo 97.

V odbor sta bila voljena gg. Stanonik in Papler, namestu g. Kuharja in Kogejja.

Za l. 1878/9. je društvo po posredovanju vrlega domoljuba g. Iv. Hribarja dobilo 100 gold. podpore od banke „Slavije“. Drugi dobrotniki so ostali prejšnji. Članov je bilo 106, katerim se je podelilo blaga za 589 gold. 71 kr. Dohodkov smo imeli 724 gold. 20 kr., troškov pa je bilo 613 gold. 96 kr. Za zadnje 3 celoletne dôbe nam je slavna hranilnica višo podporo naklonila, za leti 1880. in 1881. po 150 gold. in za letošnje leto 200 gold.

Ako podam še pregled društvenikov, dohodkov in troškov, recimo: za leto 1880. članov 78, dohodkov 563 gold. 3 kr., troškov 369 gold. 32 kr.; za leto 1881. članov 104, dohodkov 662 gold. 77 kr., troškov 486 gold. 24 kr.; za leto 1882. članov 108, dohodkov 771 gold. 96 kr., troškov 622 gold. 74 kr.; tedaj imate, slavna gospoda, sliko desetletnega delovanja „Národne šóle“.

Odbor je ostal do danes večinoma isti.

Toliko naj vam bode sporočeno o našem 10letnem delovanju sploh! Za natančno poročilo o vsem, kolikor smo knjig, peres in peresnikov i. t. d. razdelili v tem času, bilo bi danes premalo časa.

Morebiti želi kdo o tem kaj omeniti?"

Grebeneč: Jaz bi le omenjal, da je namreč društvo „Národna šola“ svetu premalo znano in da bi moralo društvo samo za svoj vlastni prid skrbeti, da se pojem o njej razširja po národnih časnikih.

Močnik: Kar se tega tiče, je že g. Stegnar v svojem poročilu povedal, da se je društvo „Národna šola“ l. 1872. v Ljubljano preselilo. Bilo je l. 1872. po zimi, ko sem jaz pisal na vse kraje, ter vabila in razglase pošiljal, tako, da smem reči, da se je ta reč dovolj razglasila. Pozneje so pa nastala leta, katera ste sami doživeli, kadar ni bilo varno o tej reči z velikim zvonom zvoniti. Tačas smo gledali delati bolj na tihem. G. Lapajne je razširjeval to reč tudi po Ljutomeru, pa je tudi dosti darov prišlo, in tudi iz Žavca dobili smo tisto leto kacic 30 goldinarjev? Tudi profesor Žitek je dosti darov nabral; no pri „Národnih šoli“ je tako kakor pri vsaki reči. Imeli smo šparovce po krčmah, katere smo tudi po tabakarnicah nastavljali, v nje pa so res neki tudi metali. Pri Koširji pod Šmarno goro smo vsako leto našli bogato pušico, ker so bile dekleta domá.

Leta 1877. je pa to minulo, ker se je ta čas nabiralo za ranjene vojake v Bosni, in tako ne samo, da nismo nič dobili, ampak smo tudi ob šparovce prišli. (Smeh.) Zdaj ljudi, kakor veste, zopet obletavajo za „Národni dom“, in zopet nič ne dobimo. Ni torej drugače, nego da to reč po učiteljih v svojih krogih razširjamo. Tako je s to rečjo. Toliko imam omeniti na opombo g. Grebenca.

Ivan Lapajne: Jaz bi rekel, da je želja g. Grebenčeva ta, da bi se dobrotniki „Národne šole“ priobčevali v časopisih in da bi se na ta način neka agitacija začela, a konkurirati z „Národnim domom“ bilo bi nepotrebno. Na vsaki način bilo bi dobro, da bi se ta reč večkrat v časopisih razložila. (Dobro, dobro!)

Močnik: Še bi dostavil neke besede. Da se je „Národna šola“ tako razširila, moramo se zahvaliti dvema poslancema: Razlagu in Vošnjaku. Da nam ta dva poslanca nista za hrbtom stala, bi ne bila mogla jaz in Stegnar delati. Da je hranilnica dala 200 gold., se imamo tudi največ dr. Razlagu zahvaliti. Na Koroškem se pa društvo ni moglo razširiti; samo g. Einšpieler pristopil je k društvu z 10 gold. Obrnili smo se tudi v Istro, od koder pa še odgovora nismo dobili.

Prvosednik: Če želite, bi se zdaj računi prebrali. (Glasovi: Saj ga ima vsak.) Torej zdaj pride na vrsto razgovor o učnih pripomočkih, katere so učenci dobili v roke. To so v prvej vrsti knjige lepopisnice, peresa, peresniki, tablice, črtalniki, svinčniki in pikčaste risanke, kar se je namreč razdelilo. Morebiti za prihodnje kaj važnega o tem sklenemo. Že prvi šolski dan, ko se nauk začnè, dobí otrok tablico in kamenček v roke. Jaz torej mislim, da se bodemo pravega reda držali, če se začnè zdaj govor o tablicah. G. Podkrajšek je bil tako prijazen, ter je obljubil, da hoče o tem nekoliko spregovoriti.

Podkrajšek: Slavna gospoda! Naloga moja je, da spregovorim o tablicah. (Priporoča kamenite tablice.)

Prvosednik: Jaz bi dostavil, da bi vsaka ljudska šola imela v inventaru neko zalogo škrlastih tablic, katere bi učitelj mogel deliti onim učencem, kateri jih soboj ne prinesó. Vsaka šola naj bi imela 20, 30, 40 škrlastih tablic. Te škrlaste tablice bi učitelj imel pri vsaki priliki svojim učencem razdeliti. Delajmo zatorej na to, da se papirne tablice iz šole odpravijo. Velike zasluge bomo imeli, če to dosežemo. Naša dolžnost je tudi v higieničnem obziru delovati.

Samo za veliko nevoljo jaz papirne tablice razpošiljam, ker so te tablice tudi škodljive zdravemu vidu. Prosim torej gospodo, da v prihodnje, kateri se s to mislijo strinjajo, vselej izrečno zahtevajo: take in take tablice hočemo imeti; po tem pa se vé, da mi ne prevzamemo nobene druge odgovornosti. Omeniti mi je, da se tablice danes v prvem šolskem letu rabijo, v drugem razredu pa le za računstvo. Mi smo, kar se nas tiče, letos teh tablic 731 razdelili; tedaj pride na vsacega člana po 10 tablic. To je, se vé malo, ali treba vedeti, da je ta reč draga; mi smo nekaterim pošiljali tablic v vrednosti do 80 krajcarjev, a to je zopet v naših materialnih razmerah tudi dosti. — Jaz bi želel, da še kateri gospodov o teh tablicah kaj oméni.

Ivan Borštnik: Jaz se popolnoma vjemam s gosp. predgovornikom, ali moram omeniti, da je v tem obziru velika nadloga na deželi. Tiste majhine tablice imajo večidel prevelik okvir, ter je jako težavno otrokom take tablice v šolo donášati. Če mu se pa priveže, pade mu doli, ter nima kaj pobrati. Treba bi bilo, da ima vsaka šola toliko tablic, kolikor je otrók in bi se po tem tablice vselej otrokom v šoli pobrale in v šolski omari spravile; po zimi je pa posebno težko otrokom take tablice domóv nositi.

Ivan Grebenec: Kamenite tablice so dobre, in treba je skrbeti, da si prihodnje društvo „Národna šola“ priskrbi za razpošiljavo samo kamenitih tablic; papirne tablice niso tako dobre. Jaz bi predlagal, da bi bile v prihodnje samo take tablice, ki so na enej strani načrtane za slovensko pisavo a na drugej za računstvo. To bi bil moj predlog.

Podkrajšek: Jaz sem poprej tako mislil, da bi razne tablice mogel učitelj sam načrtati, ako take naročí.

Gantar: Tablice naj bi bile take, ki imajo na enej strani pike za risanje, a na drugem kraji so načrtane.

Žirovnik: Jaz podpiram predlog g. Grebenca. Toliko vrst šolskih tablic pač nij moči zahtevati. Na tablicah, ki so za lep opis priredjene, se prav lahko računa. Take tablice so veliko več vredne, ako le vspéh pred očmi imamo. Papirne tablice, kakor vemo, veljajo 8 krajcarjev, a ravno toliko veljajo kamenite tablice, katere pa otroci jako dolgo časa imajo. Tablice potrebujejo otroci užé prvo leto, ali, kakor nam je vsem dobro znano, prvo leto ne umejo otroci z tablicami manipulirati, ker navadno preveč na nje pritiskajo in to je vzrok, da jih koj pokvarijo. Potem tudi navadno s slino po njih mažejo in brišejo, ter se na ta način šolske tablice koj zamažejo in omasté. To pa ne bo mogoče na taci tablicah, saj ne tako hitro. Jaz bi podpiral predlog g. Grebenca, da „Národna šola“ naročuje le take tablice, katere so na enej strani načrtane za pisanje, a na drugej strani pripravljene za risanje, kajti meni je iz lastne skušnje znano, da so take najboljše. (Dobro!)

Prvosednik: Glasovali bodemo, in sicer najpoprej o prvem nasvetu namreč, da „Národna šola“ ne razdaje nikakoršnih praznih tablic; a ste, gospoda, za to, prosim, da roke vzdignete. (Vzprejme se.) — Dalje je tukaj predlog, ali naj bojo tablice načrtane, ali ne. Gospod Podkrajšek nasvetuje naj bi bile gladke. Kateri ste za to, blagovolite vzdigniti rokó. (Nihče.) Tedaj je ta predlog padel, in se bodo odslej načrtane tablice delile. Zdaj je pa vprašanje, kake držke da rabimo. Če imamo kamenite tablice, treba je tudi določiti držke ali kamenčke. Kjer v ljudski šoli učenci pogostoma rabijo tablice, ondi se potrebuje tudi mnogo črtalnikov. Ako bi se rabile samo kamenite ploščice, tedaj bi sploh navadni črtalniki zadostovali, ker tudi najslabejši črtalnik po škrljasti tablici dovolj dobro piše. Druga je pri papirnatih ali prožnih tablicah, katere se tudi po mojem mnenji le prepogostoma rabijo. Take tablice so, kakor nas skušnja učí, v teku jednega meseca užé nerabljive. Vender ostane doslužena tablica mnogokrat do konca leta najzvestejša prijateljica in jedino pisalno sredstvo učencevo. Da po

takej tablici niti z najboljšim črtalnikom ni moči pisati, to je vsakemu znano. Ako smo papirni tablici sovražni, potem nam tudi ni ugibati, kakih črtalnikov naj bi se učenci posluževali. Ostanemo pa pri papirnatih, tedaj se vé — nam je tudi skrbeti, da otrokom damo v roko finejši črtalnik. V tem slučaju pa stane učilo skoro toliko, kakor papir in peró. Iz gospodarstvenega stališča bi se torej ne moglo priporočati papirnatih tablic in finih črtalnikov, kateri so tako zdobljivi, kakor oni od škrlja; če so pa v les vdeleni, potem je pa z vednim obrezovanjem težava, ker učitelj nima časa, otrok pa noža ne, ali je pa preokoren.

Premotrujmo to zadevo na katerokoli stran, konečno nam vendar ne ostane drugega, kakor držati se navadnih črtalnikov, ki naj bodo vsaj s papirjem oviti, da se vendar takoj ne zdobé, ko padejo na tla.

Glavni povod, da govorim o črtalnikih, je ta: Prvotna oblika novega črtalnika je kakor življenje jednodnevnic. Prvi padec navadno razruši v veliko žalost učenecovo lepi črtalnik, in ukvarjati se mu je potem s kratkimi odlomki, katere mora krčevito držati mej prsti, da spiše odločeno mu nalogo. Tako pisočega gledati mi je vselej jako zoprno in uverjen sem, da imam mnogo somišljenikov. Moremo li zahtevati, da bi učenec s tako primitivno pripravo pošteno pisal? Mar ni to največ krivo, da otroci potem peresa ne znajo držati pravilno? Mar ni to najpoglavitejši zadržek, da otroci ne dobé z lepa lehkotne roke, in poslužé se peresa in pisanke potem dolgo ne pišejo lepih oblik, ker so s peresom v roki jako okorni? Ako je raba tablic in črtalnikov neizogibna, tedaj skrbimo, da ima učenec dovolj pripraven ročnik ali držaj za odlomljen črtalnik. Gotovo bi se vsak smijal, videč učenca pisati sè samo jeklenico brez peresnega držaja, a jednako dolgim črtalnikovim odlomkom se marsikom ne zdi smešno, in vendar je eno in isto.

Zato nasvetujem, da se vsak črtalnik vtakne v podaljšek, kadar se za toliko pokrajša, da ga učenec ne more več pravilno držati v roki. „Národna šola“ bode skrbela za to, da svojim članom tudi s tem sicer malenkostnim a vendar važnim pripomočkom postreže. Ta pripoisti pripomoček ni družega, nego kratka cev od tenke pločevine črtalnikove debelosti, nataknjena na leseno šibico, kakor je to pri navadnih peresnih držajih.

Grebeneč: Držki naj bi bili tako uredjeni, kakor svinčniki, sicer se prehitro potarejo.

Prvosednik: Jaz bi še to dostavil, da nam je tudi na to gledati, da ljudstvo prištedi novcev. Držki, katere rabijo realci, so po 4 krajc., in ti so jako slabi.

Močnik: S tablicami v šolah je sploh velik križ, naj bojo kakoršne koli. Mi bomo morebiti še dočakali, da ne bojo otroci imeli črnih tablic. Jaz sem bral, da so užé za šolsko porabo iznašli bele tablice in da so te boljše od črnih. Kar je slabega, če se poprej odloží, bolje je. Slaba tablica večkrat stane 8 krajc. in se hitro razdere. Za toliko ceno papirja otrok ne bo tako hitro porabil. Jaz bi skorej rekel, da bi se otrok na papirji najpoprej pisati navadil; sicer pa, kdor hoče, naj tablice vzprejme.

Prvosednik: G. Močnik tedaj ni storil posebnega predloga, on je le svojo misel izrazil, za katero smo mu zeló hvaležni.

Žirovnik: Jaz bi tej njegovej misli le toliko nasprotno dostavil, da je treba otroke privaditi čistote; papir pa hitro dobí madeže, posebno pri otrocih. Tablice so v tem obziru vendar le zmiraj boljše.

Prvosednik: Drugo sredstvo so pisanke. Želí morebiti kdo gospodov kaj o tej reči govoriti? (Nihče se ne oglasi.) Da opravičim delovanje društva tudi o tem obziru, dovolite, da čitam vam dotično poročilo.

(Dalje pride.)

Uradni spisi.

(Piše **V. Burnik.**)

(Konec.)

K 5. V ta zapisnik naj se takoj v začetku leta zapišejo učenci tretjega in četrtega oddelka v abecednem redu, kajti otroci družega oddelka za čitanje izvenšolskih knjig niso še sposobni. Rubrik temu zapisniku nij treba več, nego: imé učencevo, znamenje knjige in dan izposojenja. Ta posel je krajši, nego da bi se vsikdar sproti napisovalo imé posojilčevo, kajti povprečno se sme reči, da skoraj vsak učenec na leto po tri knjige prečita. Dalje ima pa to tudi svojo dobro stran zaradi tega, ker se iz tega lahko sprevidi, koliko je vsak učenec v enem letu čital.

K 6. Knjige za ubóžne učence naj se tudi po velikosti zložé v šolsko omaro ter mej vsako vrsto knjig istega zadržaja vtakne deščica, zaznamovana z rimsko številko. Na prvo stran v zapisniku naj se zapiše v rubrike: Leto, dan, mesec in število vsake vrste knjig. Zraven naj se tudi opomni, odkod so se knjige vzprejele. Drugi listi so namenjeni vpisovanju knjig. Za knjige vsacega predmeta naj se pustí eden, dva ali več listov prostora, ravnaje se po tem, je li zapisnik odločen za manj ali več let. Vsak list naj ima na vrhu: naslov, številko knjige, leto, dan in mesec, odkod se je knjiga vzprejela, in opómnjo, v katero naj se zabeléži, koliko knjig otroci niso vrnili, bodisi, da so jih raztrgali, izgubili ali odnesli, koliko se jih je zamenilo z drugimi. Morebiti so mej gratis-knjigami tudi take, katere se v šoli ne rabijo; nekateri knjigotržci so tako uljudni, da jih radi zamené za druge. Tudi otroci dostikrat radi zamené knjigo z drugo, katero potrebujejo. Naslov knjige naj se v prvo rubriko čez vso stran po dolgem zapiše. Da nij treba na vsakem listu pisati naslovov v rubrike, naj samo spodnja lista te značita, a drugih listov naj se zgoraj toliko odreže, kolikor prostora naslovi potrebujejo. Na ta način se priredé lahko tudi nekateri drugi zapisniki. Koncem vsacega leta naj se sestavi na enem zadnjih listov sledeči pregled:

Število knjig za ubóžne učence.

V začetku leta 18.. je bilo	knjig	Leta 18 .. se jih je		Knjig konec leta 18..	Opómnja
		umnožilo	odpisalo		

V prvo rubriko naj se napiše v vsaki vrsti naslov dotične knjige vsakega predmeta posebej.

K 7. V tem zapisniku se napravijo na vsaki strani rubrike: naslov knjigi, kateri se zapiše po dolgosti ene strani, imé učencevo, vas in hišna štev., vrnitev. Tudi tù naj se pustí za izposejevanje knjige enega predmeta več strani prostora. Ako hoče tedaj kdo prigledovati, je li bilo ravnanje z gratis-knjigami natančno, ali ne, treba mu je prešteti samo učence, katerim so se knjige izposodile in primeri to število sè številom knjig v prvem zapisniku.

K 10. V šolsko kroniko naj se pišejo le posebno važne šolske zadeve na pr. kdaj in kako se je ustanovila šola, kdo je k temu kaj pripomogel, kdaj in kako se je pričelo in končalo šolsko leto, kdo in kdaj je bil učitelj šoli imenovan, kdaj in kam je odšel, šolsko nadzorovanje mej letom, ali če so bili v šoli kake druge imenitne osebe, volitev udov krajnega in okrajnega šolskega svéta, važni, šolo zadevajoči deželni, okrajni

ukazi, n. pr., da se ima šola razširiti, ali to in drugo napraviti, imenovanje novega šolskega nadzornika, razne slavnosti šolske in one v zvezi sè šolo, delj časa trajajoča bolezen učiteljeva, vzrok, zakaj se je moralo s poukom izvanredno več časa prenehati, kdo je šoli kaj daroval in sploh šolski dobrotniki itd. Vsako poročilo naj bode resnično in popolnoma objektivno; subjektivnosti, t. j. kako si je poročevalec takrat, kadar je poročilo pisal, sam mislil ali čutil, se ne piše v šolsko kroniko. Mnogokrat so posnemali učitelji pri spisovanji šolske kronike poročila časnikov o raznih slavnostih, kojih konec je mnogokrat poln subjektivnosti pisateljeve. Nekdo je, recimo, zapisal v šolsko kroniko: „Po končani šolski preizkušnji bil je pri županu sijajen obed, a mene zraven niso povabili. Žal, da se učitelj tako prezira!“ Tudi poročila preprirov in tožeb o šoli in mej učiteljem in mej drugimi šolskimi občani ne smejo unečastiti šolske kronike. To so več ali manj osebnosti brez pravega pomena. Tako je n. pr. neka imaginerna šolska veličina vpisala v kroniko, kako sta se z duhovnikom tožila i. dr. Napake te ali one stranke kaznila je dotična gosposka; stranke naj to mej soboj pozabijo ali ne pozabijo. Na čast šolstva pa to gotovo nij, ako se take reči v šolski omari hranijo v „vedni spomin“.

K 12. Šolski inventar je jako imenitna uradna knjiga; zatorej naj bode zelo natančen in zraven tega posebno pregleden. Treba je dveh obrazcev. V prvi „A“, kateri ima rubrike: „tekoča štev., leto, reč, kupna cena, opómnja“ naj se reči po redu razvrsté ter pustí za vsako važno reč, katera se eventualno sčasoma pomnožiti more, več strani prostora. Obsega naj:

I. Reči v šolskem poslopji, in sicer: *A.* V veži, recimo: vrata s ključavnico in ključem; v učiteljevem stanovanji; v kuhinji; v jedilni shrambi; v kleti; v prvem nadstropju na prehodu; na stranišči; pod streho; v drvarnici; v svinjaku; v hlevu.

II. Stvarí v ukras šolske sobe.

III. Učni pripomočki, in sicer: za verouk; za názorni nauk; za čitanje; za številjenje in geometrijo; za prirodopisje; za naravoslovje; za zemljepis; za zgodovino; za pisanje; za risanje; za telovadbo (orodje itd.); za petje; za ženska ročna dela; za kmetijstvo.

IV. Vrtnarsko in kmetijsko orodje.

Za drugi inventar *B* naj se rabi *C* „navodila, kako naj krajni šolski svéti opravljajo svoje uradne posle“. Tù naj se zapisujejo stvarí vsega leta po vrsti, kakor so došle in sicer učni pripomočki, knjige za knjižnico, gratis-knjige itd. Tak izkaz se mora tudi koncem vsacega leta krajnemu šolskemu svétu predložiti. (§. 33. ministerskega ukaza z 20. avg. 1870. l. in §. 6. navodila.)

K 15. Na prvo stran naj se narisa načrt šolskega vrta s poti, gnojiščem, gredami in gredicami. Vélike grede naj se zaznamovajo z I, II, III itd., male pa z 1, 2, 3. Ta zapisnik obsega več predelov, kateri se za vsako leto posebej naredé, recimo, po tem-le obrazci*):

I. S é m e.

Posejalo se je in posadilo

Kdaj: leto, dan in mesec	n a g r e d o						s é m e n a
	I.		II.		III.		
	v g r e d i c o						
	znamenje	vrst	znamenje	vrst	znamenje	vrst	
	1		2		4		jabolčnega

*) Drugi imajo za šolske vrte drugačne preglede. Uravná jih tedaj lahko vsak po svojih okoliščinah. Pis.

II. Divjaki.

Iz sémena je narastlo

divjakov	n a g r e d i						v k u p
	I.		II.		III.		
	v g r e d i c i						
	znamenje	število	znamenje	število	znamenje	število	
hruševih itd.							

III. Presajenje divjakov.

D i v j a k o v s e j e										Ostane divja- kov konec l. 18..		
p r e s a d i l o												
namreč	Kdaj: leto dan in mesec	iz grede in gredi- ce	n a g r e d o						vkup		po- cepilo	po- konča- lo
			IV.		V.		VI.					
			v g r e d i c o									
znam.	število	znam.	število	znam.	število	znam.	število					

IV. Cepljenje.

C e p i č i n a g r e d i c i x							
v g r e d i c i l							
Imé cepilca	V a s	Štev. cepiča	Imé sadja	Način cepljenja	Kdaj se je cepilo	Š t e v i l o	
						vzpreje- tih	nevzpre- jetih

V.

Zapisnik oddanih cepljenih dreves 18 . . l.

Leto, dan, mesec	Komu se je drevesce oddalo	V a s in hišna številka	Štev.	Imé	Podpis vzprejemnikov
			drevesca		

VI.

Vkupni pregled dreves koncem leta 18 . .

Divjakov	Število	Cepljenih	Število	Vzgojenih	Število	Oddanih	Število
jabolčnih itd.		hrušek		češenj		jabolk	

Novice

pa

Dr. Janez Bleiweis.

XXIX. 1871. Za leto 1869 je izdala Matica naša: a) Narodni Koledar, Sporočilo in Letopis, vredil dr. Janez Bleiweis; b) Letopis Matice Slovenske, uredil dr. E. H. Costa. V tem in v naslednjih dveh l. 1870—71 ni sodeloval, kajti pripravljal je knjigo 21): Nauk o umni živinoreji. Spisal dr. Janez Bleiweis. V Ljubljani 1871. 8°. 119.

Založila kranjska kmetijska družba, z 20 lepimi podobami. V knjigi tej daje se našim gospodarjem natančen poduk, kako naj v vseh razmerah ravnajo z živinorejo, da si ž njo pomnožijo dohodek svoje, deželi pa ustvarijo živino tako, da ne bode treba lepih denarcev pošiljati na tuje.

Posebej je v devetindvajsetem tečaju (do l. 35 odgovorni vrednik Jožef Gole, v 36. prikaže se spet Janez Murnik) spisal dr. Bleiweis na pr.: „Usmilite se ubozih tičev pod milim nebom. Napravljanje svilnega semena po novi iznajdbi. Ogleovanje drevesnic in trtnic, ktere iz državnega denarja dobivajo podpore. Gospodarji! zložimo si zemljišča — v štirih pismih l. 6—9. Kaj so Suffolkovci in zakaj so tako dobri. O zadevah nove ceditve zemljiškega davka. Naši rokodelci in pa današnji liberalizem. Žitna božjast. Opomin gospodarjem, mlinarjem, županom in gosposkam. Kako ravnati pri kužnem črmu (vrančnem prisadu). Kako se bode vravnal zemljiški davek od močvirja (mahú) okolice ljubljanske. Nova notarska postava. Kako se s soljó gospodari v naši Avstriji. Gozdni oglednik. Cenitev zemljiš. Beraške ženitve itd.“

V državopravnih in narodnih stvaréh na pr.: Česar mi Nemci nočemo, to ne sme biti. Mi nemci nočemo pare biti drugim narodom. Švica v pomin naši vladi, ki se panslavizma boji. Okrožnica vsem županijam na Kranjskem (o najdenišnici). Povišana službnina duhovnov pred državnim zborom. O uravnavi učnega jezika v ljudskih šolah na Kranjskem. Študije o študijah kranjskih ljudskih šol. Kakošno je vseučilišče bilo v Ljubljani pod Francozom. Zgodovina priča, kako nevarna je nemškutarija slovan-skim deželam. Odprto pismo slovenskim možém na Štajarskem in Koroškem o volitvah. Kaj bi jaz storil, ko bi fajmošter na kmetih bil. Ultramontanizem in fevdalizem. Zopet imamo voliti poslance v deželni zbor. Novi ministri itd. Zlasti ga je poprijela Poravnava — odložena! V l. 44 piše: „Bilo je 22. sušca l. 1848, ko je 12. list Novice na svitlo prišel z rdečim obrobkom, naznanovaje neizmerno veselje slovenskega naroda o tem, da so padle sponе absolutizma in je Avstriji zasijalo solnce ustave (konstitucije). Ko smo zadnji list preteklega tedna na svitlo dali, navdajalo nas je radostno upanje, da današnji list zopet, in to po 23 letih, pride ovenčan z rdečim obrobkom na svitlo, — al hudo smo se zmotili; zgodilo se je, kar se nam je nemogoče zdelo: tako lepo napeljana in tako željno pričakovana poravnava nesrečnih mnogoletnih homatij uboge naše Avstrije — splavala je zopet po vodi! In Novice, ki so dandanes kakor pred 23 leti glas naroda slovenskega, ovile so se danes s črnim obrobkom v znamenje britke žalosti, da je toliko zaželena sprava zopet odložena, in ž njo tako silno potrebno pomirjenje narodov, blagor Avstrije! itd.“

O vredovanji na pr.: „Hvala lepa za to poročilo, kajti le tako, da nam naši gospodarji naznanjajo svoje skušnje, moremo zvediti, ali so sveti, ki jih Novice dajejo našim gospodarjem, dobri ali ne, in da potem to, kar se potrdi za dobro, posnemajo tudi drugi. — Kmetijske podružnice so velike žile, ki naj bi iz srca (centralnega odbora) vodile dobro kri po deželi, pa mu jo tudi dopeljevale; kajti centralni odbor ne more se šopiriti za previdnost, ki edina ima za vse skrbeti. — Kolikor nam je znano, odpisuje c. k. deželni šolski svèt vselej okrajnim šolskim svètom v tistem jeziku, v kakoršnem se mu dopisuje. Treba je tedaj vsem okrajnim šolskim svètom dopisovati le slovenski, in dobili bodo odpise v istem jeziku. Če šolske oblasti same ne bodo uradovale v domačem jeziku, kako hočemo v ljudskih šolah zahtevati narodni jezik! — Čemu v Kočevji gimnazija (86)? — Slovenci. Spisal dr. Vinko Fereri Klun. Posvečeno velikim posestnikom kranjskim! — „Kaj zlodja! — bode zakričal marsikdo naših bravev videvši napis „Slovenci“ — sp. Klun. Ali se je mož zopet spokoril in začel pisati na pravico Slovincem, ali pa bode udrihal po njih zato, da v

eno mer spuščajo pšice po Savlu. Pomiri se, dragi čitatelj, ki to ali uno misliš, kajti nobeno ni pravo. Spis, ki ti ga priobčujemo v tem članku, izvira od l. 1857, in se nahaja v 3. delu „Ruske Besede“, časopisa za slavenske in občne literarne interese... Ne bomo pa celega spisa iz ruskega prestavili v slovenski jezik, ampak le toliko, kolikor je treba, da se primeri politično mišljenje g. dr. Vinka F. Kluna iz l. 1857 v Švajci, s političnim mišljenjem g. dr. Ceneta Kluna, c. kr. dvornega svetnika l. 1870 v Beču (Nov. 1870. l. 48).“ — „Ves ta popis končuje dr. Klun s temi-le besedami: Jaz sem se trudil jasno dokazati, da so Slovenci darovito in energično slovansko pleme, katero stopi na poprišče vsesvetske zgodovine z vso silo mladosti, z živim soznanjem svoje narodnosti in z gorečo ljubeznijo do prave vere. V tem prepričanji pogumno in častno pružijo Slovenci bratovsko roko svojim soplemennim bratom, da bi edinstvo duhá in energije vseh k eni občni celoti privedli, in da bi vsi mi zlili se v jedno narodno porodico! — Tako je dr. Klun pisal v Lichtensteigu v Švajci l. 1856—7; lanskega leta pa se je isti dr. Klun predrznil dr. Bleiweisu v deželnem zboru odgovoriti, da imajo naši narodnjaki „drug program“ kakor takrat, ko je on ž njimi bil. Pogledite — možá (Novic. 1871. l. 12)!“ — Posebno znamenit je njegov govor o slovenskem časništvu v Sloveniji, kjer je v govorniških vajah z dr. Razlagom in dr. Costom na pr. na vprašanje: koliko in kakošnih časnikov nam je treba, odgovoril: malo, pa dobrih „Vsacemu časniku je treba dvojnega življeja: duševnega in materijalnega. Ne unega ne tega nimamo Slovenci preobilo. Duševni življeji časnikom podajajo pisatelji — sodelovalci. Lahko bi jih imeli veliko, al žalibog! mnogo zmožnih mož drži križem roke; ne pišejo nič, ne delajo nič, a vendar hočejo domoljubi biti! Nekteri pa sedijo le na prestolu kritikov, v hitrici pregledajo naslove lista in beró potem le, kar jih posebno mika, od vsega družega, za kar se časnik trudi, nič ne vedó, in kmalu — obsodijo list, ali ga pa v zvezde kujejo, ako jim po njihovem godu kaj pové. — Materijalni življeji pa so naročniki. Da jih med samo pičlim poldrugim milijonom duš, ki jih šteje slovenska zemlja, ne more obilo biti, to vé vsakdo lahko. Če pa vzlasti več časnikov isto polje obdeluje, je to še očitnejše! Da bi si tedaj nekteri časniki privabili več naročnikov, skušajo pozornost na-se vleči na pošteni, a tudi nepošteni poti — in tako, žalibog! se začno prepri v lastnem taboru, o katerem se radujejo in roke manejo le naši nasprotniki. Istina je, kar je rekel neki rodoljub: „več časnikov, več preprirov“. Nihče ne more zahtevati, da bi vsi časniki v vsem v en rog trobili; al kdor le škandalov išče v osebnih napadih, ta ni prijatelj tega, kar je pravo in na korist domovini, ampak le srd svojo razliva na papir, da bi vpravičil svoje grehe in morebiti delal dober „geschäft“. Še veliki — česki narod je take prepire v lastnem taboru spoznal za veliko nesrečo, — kaj še le pri nas mali peščici! Kakošnih časnikov pa je želeti? (str. 234) itd.“

„Časi so tako važni, da morebiti še nikoli tako. Treba je slovenskemu narodu vodil in poduka, da napredujemo v duševnem, materijalnem, narodnem in političnem oziru. Za vse to skrbijo Novice, ki dosledno delajo na obširnem tem polji že mnogo let, v borbi za resnico in pravico neprestrašljive (212). — Dá časnik, ki je prvi razvil národno zastavo na Slovenskem, bode to zastavo zmirom visoko nosil, o tem nam ni treba zgubljeti več besedí. Al to tudi koj rečemo, da národnosti naše ne bomo oskrnjevali s tistim laži-liberalizmom, ki svobode v ničemur družem ne išče, nego edino le v brezverstvu, ki hudo žali pošteno in verno naše ljudstvo. Pač je sedanje stoletje po izreku bistroumnega Hurterja res „stoletje laží“. Laž je marka našega časa, — laž je oni zrak, v katerem se giblje sedanji čas, — laž je tista moč, ki dandanes svet suče; razen sopara, ki vozove na železnici in ladije po morji goni, je laž ono kolo, ki suče države in politiko. Laž je, gledé na našo Avstrijo, ako nemčurska stranka trdi, da centralizem je za državo

našo izveličavna sistema. In zato, ker smo čez in čez prepričani, da centralizem je poguben in da le federalizem jo more pomiriti in osrečiti, bode nam on zmirom prapor, po katerem se bomo v političnem oddelku Novic neprestano borili s protivniki našimi in Avstrije (408).“

XXX. 1872. „Nastop novega leta je oni čas, ko vsak človek, ki ni celó lahko-mišljen, misli na to, kaj neki mu bode prineslo mlado leto, — ali mu bode srečno ali ne. Se vé da letina je v rokah Onega nad nami, ki — kakor naš pesnik pravi — véliko pratiko piše . . . Vendar treba, da sami gospodarimo dobro . . . Po vsem tem pregledimo „Pregreške kmetijskih gospodarjev“, in sklep naj bode: trdna volja, da jih odstranimo kolikor mogoče“. Tako piše dr. J. Bleiweis našim gospodarjem za novo leto; posebej priobčil je v tridesetem tečaju na pr.: „Da sadna drevesa ne pozebejo. O debeljenji ali pitanju naše živine. Vabilo slovenskim gospodarjem, da se vdeležijo razstave mlekarstva na Dunaji. O zadevah živinske soli. Ogenj v gozdu. Zadnja beseda našim kmetovalcem o uravnavi zemljiških davkov. Opomin našim gospodarjem na Notranjskem zarad kóz ali osépníc pri ovcah. Čemu vam pa bodo pokončani beli metulji. Jabelčni rilčkar, hud škodljivec jablanam. Rumena pšenična muha. Železnica Predelska. Bramor ali mramor. Greshamovi agentje. Goveja kuga. Svarilo našim gospodarjem. Resen pogovor o turški goveji kugi. Ali so krave za vprego ali ne. Poduk, kako naj se ravna z živino, da ne zbolí, in kaj naj stori gospodar, kadar mu zbolí. — Zavarovalnica banka Slovenija. — Kaj je prestopno leto, in kako se je to stvarilo. — Odbor za podporo stradajočih na Dolenskem in Notranjskem, in v njem on predsednik itd.“ —

O véliki politiki so važni spisi na pr.: Renan o slovenstvu in nemštvu. Zaupnica Hohenwartu, ktero je podpisalo najmanj 800.000 članov slovenskega naroda (36). Drugače govorijo, drugače delajo (Déak). Nezmerna važnost hrvaških volitev za vso Avstrijo. Mladopolitikarji (po Reform.). Ustavaško nemško časnikarstvo na dunajskih ulicah. Prikazni nove ére. Politični testament Palackijev. Adresa kranjskega deželnega zbora in govor dr. Bleiweisov (400—1) itd. — „Stare Novice — to je priljubljen izraz vsem tistim mladoslovenskim časnikom, ki od danes do jutri živijo, pa vendar sami na vse hriplje in celó z umazanimi sredstvi delajo na to, da bi se pri življenji ohranili od leta do leta ter bi radi Metuzalemovo starost dosegli, da bi le — môgli. Po čemur tedaj nekteri pisarji na vso moč hrepenijo, da bi podaljšali starost svojim listom, to, mislijo, da je psovka Novicam, ki bi se nesrečne čutile, ako ne bi z enim listom na različnem polji, ki ga one obdelujejo, narodu našemu več koristile, nego taki časniki s celo rajdo svojih listov, ki samo od škandala živijo (56)“. — O prvakah odgovarja (22) Slov. Narodu dr. Bleiweis: „Narodu našemu so tisti možje rodoljubi v prvi vrsti, do katerih on po njihovih delih in po svojem prepričanju zaupanje ima, ne pa do tistih — zapomnite si to dobro! ki se po lestvicah časnikarskih napenjajo do prvaštva. Narod naš sam dela prvake, a nihče drug itd.“ — O pisateljskem društvu: „Triesterica je o opisu unidanjega zbora pisateljev slovenskih v Ljubljani, ktereга kakor pravi, se je udeležilo 20 žurnalistov in pisateljev, zapazila, da pisatelj stranke Bleiweisove in Jeranove ni bilo blizo. Če je dr. Bleiweis kje zraven, brž pravijo žurnalisti: povesod mora biti! — če pa kje ni, pa brž opazijo: ni ga bilo! Na Dunaji — nam je rekel Bleiweis — je tudi društvo pisateljev, kteremu ime lepo je Concordia; kedar bodo Slovenci zopet si osnovali društvo z naslovom Sloga, onda pristopi tudi on, in Triesterica ne bode ga pogrešala (146)“. — O novotarijah v slovenskem pisanji kaže (144) na pr.: „Novice, po kterih se je marsikdo slovenščine naučil in ktere se pač nikdar ne bodo slovenščine od Soče učile, se doslednje ogibljejo onih novotarij (zdravije, gospodije,

nej, nejsa, nij, nijso, jedij itd.), ki družega niso, kakor enoletne rastline, ki si jih izmisli ta ali uni, za njim pa potegne množica pisateljev, ne vedé, zakaj itd.“

O šolstvu je pisal pogostoma (39. 40) p. ljudske šole domače, učitelji, nadzorniki.. Ljudske šole po goratih krajih na Francoskem. Letošnja šolska poročila (Gariboldi). Kako so liberalci začeli soditi o novih ljudskih šolah (292) itd. — S kratkimi pa bridkimi opazkami spremljuje (156—167) spis v časniku Ausland: Die Slovenen. Vom k. k. Ministerialrath a. (usser) D. (ienst) Dr. Klun in Luzern — češ, da možje našega programa vidijo, kam merijo one gore listi, katerim deblo je velika Nemčija, in da slišijo, da vsak velikonemški tič poje isto pesem. — Bridke, prebridke pa so borbe, ktere je po Novicah imel z dr. Razlagom in njegovo stranko, in so popisane nekoliko na pr.: „Dopisniku od Save v Slov. Narodu o Matici in narodni tiskarnici (2..) Matična tiskarnica in pa razprava o njej v odborovi seji 9. julija (229. 230). Matične knjige in zemljevidi (237). Pred volitvami v odbor Slovenske Matice (301—2). Na adresu Slovenskega Naroda. Dr. Razlagu. O Chabrusu Matičnem. Slovenskemu Narodu naša zadnja beseda (309—340)“. Beri in — strmi!

„Nihče, kdor ni prenapetih misli, ne taji, da 20. oktober je začetek nove boljše dobe; vsak pa tudi vé, da le začetek je, in nič več kakor začetek, ki do tečnega razvitka ima še dolgo dolgo pot. Narod naš je praktičen narod, kateri pri vsaki novini čaka, kaj bode djansko iz nje; ukati je potlej čas!“ — Tako so pisale Novice oktobra meseca 1860. leta (o ces. diplomi). Mislimo, da vsak bode potrdil, da so Novice pravo govorile. Kje smo Slovenci, kje je Avstrija čez 12 let? Gospodovali so in gospodujejo še dandanes na eni strani Nemci, na drugi Magjari — in kje smo? In še so kolovodji centralistični tako slepi ali pa se le slepe delajo, da ne vidijo ali viditi nočejo sirote Avstrije, našemene s pogubnim liberalstvom. Naj úka, če ukati more, pravi patriot avstrijski (347)!“ —

„Obširno polje, ki ga Novice (v l. 39 odgovorni vrednik Janez Murnik, v l. 40 prikaže se Alojzi Majer) dosledno obdelujejo že 30 let v gospodarskem, narodnem, duševnem in političnem oziru, zmirom stoječe na vrhuncu novih dogodeb, a ne oškrajane od črva novočasnega liberalizma, ki Slovence podlaga tujčevi péti, ostane jim nespremenjeno tudi vprihodnje. Vajene borbe za resnico in pravico že od prvega leta svojega početka, borile se bodo vseskozi za blagor slovenskega naroda s protivniki svojega programa, bodo naj ti v tujem ali domačem taboru. Pogúm za to borbo daje jim živo prepričanje, da njihov program je glasilo velike večine naroda našega (202). — . . „Našemu kmetu stan njegov zboljšati in dohodke mu pomnožiti, to je Novicam od nekdanj glavna skrb bila in bode jim tudi vprihodnje. Če je ljudstvo ubogo, revno, otrpnjeno je za vsako stvar; — kaj se bom za jezik vlekel, če mi je želodec prazen, — taki glasovi so popolnoma opravičeni. Celi kupi različnih vnanjih kmetijskih časnikov dajejo Novicam gradiva za ta oddelek obilo. Isto tako bode Novicam skrb tudi podučevati narod naš v družih, njemu potrebnih stvaréh in naznanjati mu iz prvega vira novice, ktere one prve zvedó. Da so Novice deloma tudi političen list na temelji federalizma in da zastopajo narodno večino deželnega zbora kranjskega, ki nepremakljivo zvesto stoji pod zastavo starodavno: za vero, dom, cesarja, to je bralcem našim že dobro znano. In tej zastavi, bodi naj minister Peter ali Pavel, in naj puhli liberalizem še bolj ljudi slepi kakor dandanes — ostanejo neprestrašljivo zveste, živo prepričane, da Avstrija, kterej smo verno udani, le po tej poti pride do notranjega miru in sprave (414). In v l. 52. vzešši „Slovó od starega leta in pogled v novo“ pravi naposled: Upajmo, da se na bolje obrne, kar nam zdaj strah dela . . . Po vsem tem izročimo politiko in kmetijstvo milosti Božji!“

D o p i s i.

Iz Zagreba v dan 20. sept. — (Prihodnost našega šolstva.) Gotovo veste, da je že od nekoliko časa bivša Granica (vojna krajina) politički združena z ostalim provincialnim delom Hrvatske. Tudi to veste, da je uprava v vojniški Granici bila čisto drugačna, kakor v ostali Hrvatski. Šole so bile tudi drugačne, ker v šolah vojne krajine se je nemški jezik vse do zadnjega trenutka ohranil, tudi zdaj ga še simtertje najdeš. Združenost vojne krajine s provincialom pa zahteva, da v nobenem obziru več ne bode razlike mej bivšo krajino in provincialom. Tedaj treba, da se tudi šolsko vprašanje ujedini ali kako? Provincialni učitelji bodejo zavoljo te edinosti morali trpeti, t. j. dozdanji njihov položaj se bode »edinosti« za voljo znatno pogoršal. Sicer ta reč še ni »fait accompli«, ali se vender pri vladi prav ozbiljno obravnava, ter je te dni sama vlada priobčila v domačih službenih časopisih točke v prihodnjih reformah hrvatskega ljudskega šolstva. Tako smo mej temi žalostnimi in tožnimi reformami brali, da se bode plača I. razreda znižala na 600 gold. (dozdaj je bila 700 gold.). Učiteljice bodejo dobivale odslej le 80% od učiteljske plače (dozdaj so bile v tem obziru popolnoma enake z učitelji). Petletne doklade se bojo dovolile le do 20. leta službe (po dozadnej postavi so se imele dovoljevati do 30. leta). Ravnajočim učiteljem pripada odslej funkcionalno doplačilo le takrat, ako je pri šoli več učiteljev od dva. (Dozdaj v tem oziru ni bilo izjeme.) Ljudski učitelji bojo do popolne mirovine imeli služiti 40 let (a ne 30, kakor doslej). Prihod od zemljišča (grunta) se ima ljudskim učiteljem vračunati v plačo. (To je pa menda »unicum« po vsem svetu. Po tem takem bode nekateri učitelj na Hrvatskem le nekoliko njiv imel, v denarji plače pa nič; ko bode lačen, bode pa šel v deteljo se past.) V disciplinarne kazni se bode odslej uvrstila tudi kazen: prestava iz enega kraja v drugi (česar dozdaj ni bilo in je vsak ljudski učitelj bil kod tak po dotičnej občini voljen). Tudi v učiteljska zborovanja je nekdo svoje prsti vteknul, in se zdaj obéta, da se več ne bodejo sklicevala vsako leto, kakor dozdaj, ampak da bo to vlada od časa do časa dovolila, kakor jej se za dobro dozdeva. Dosedanji samostalni položaj županijskih nadzornikov ima tudi nehati, ter se bodejo isti nadzorniki pridelili s primernim rangom novim županijskim oblastim. Za posredne organe mej lokalnim in županijskim nadzorovanjem se pa bodejo postavili okrajni nadzorniki kakor pri vas na Kranjskem. Vi bodeite tedaj to ustanovo kod škodljivo zavrgli, mi jo bodemo pa vzprejeli. Živili! — Čujte gore in bregovi, da sinovi Slave smo!« — Zdaj pa naj g. Levičnik še dokazuje, da ni resnična beseda: »quem Dii odere, paedagogum fecere«.

T.

Iz Koperskega okraja. Vabilo k odborovej seji »slov. učit. društva za Koperski okraj« v dan 8. okt. t. l. ob 8. uri zjutraj v Dolini. Dnevni red: 1. Določitev dneva in kraja občnega zborovanja v novembru t. l. 2. Sestava dnevnega reda za to zborovanje. 3. Predlogi in nasveti č. č. g. g. odbornikov. Da je odboru mogoče dnevni red občnega zborovanja za časa sestaviti, prošeni so najljudnejše č. č. g. g. društveniki — referentje, da blagovolé svoje referate do 8. okt. t. l. društvenemu predsedništvu doposlata, ali saj naznaniti o čem mislijo referovati.

V Dolini, 26. septembra 1882.

Predsedništvo.

Iz Tomaja. (Vabilo.) »Sežansko-Komensko učiteljsko društvo« bode zborovalo v 12. dan meseca oktobra t. l. ob 10. uri dopóldné na Brežini. Na dnevnem redu je: 1. Prvosednikov pozdrav; 2. zapisnik se prečita zadnjega zborovanja; 3. učiteljevo ravnanje z nedostatno nadarjenimi otroci, govori g. Kante; 4. kako nam je vspešno poučevati petje v ljudske učilnici, poroča g. Pelicon; 2. lastnosti in vedénje učitelja mej národom, g. Korsič; 6. razni nasveti. Uljudno vabi k temu zanimivemu shodu

prvosednik „Sežansko-Komenskega učit. društva“.

Iz Prema. (Učiteljska konferenca.) Na podlagi programa c. kr. okrajnega šolskega svéta v Postojini v dan 11. avgusta t. l. imeli smo učitelji tega okraja svoje letno zborovanje v dan 11. septembra t. l. v Postojini, katero se je pričelo okoli 1/2 10. dopóldne in je trajalo do 3/4 na 2 popóldne. Pravočasno prišlo je k tej konferenci 42 učiteljev in učiteljic iz tega okraja, katero sta počastila z nazočnostjo tudi gospoda: Benedek, nadučitelj iz Planine, in pa Podkrajšek, učitelj iz Borovnice. *)

Dnevni red je bil ta-le: 1. Volitev dveh zapisnikarjev; 2. opazke c. kr. okrajnega šolskega nadzornika; 3. kako naj bi se zapovedani uradni spisi in obrazci primerno predelali in spisovali: a) šolska matrika, — šolski zapisnik, — razrednica (zamudnik ali zamudnica), — knjiga o izpustu;

*) Prišel je h konferenci tudi naš c. k. okrajni glavar, blag. g. Anton Globočnik.

poročevalec g. nadučitelj Kalin. *b*) Inventar, — zapisnik šolske knjižnice, — izposojevalni zapisnik krajnih bukvarničnih knjig; poročevalec g. nadučitelj Kavčič. *c*) Tednik, — šolska kronika, — opravljeni zapisnik; poročevalec g. nadučitelj Adlešič. *d*) Šolska spričevala; poročevalec g. nadučitelj Zarnik. 4. Kdaj naj se v našem šolskem okraji pričénjajo velike počitnice? *a*) Za Vipavsko dolino — poročevalec g. Perné. *b*) Za Pivko — poročevalec gosp. nadučitelj Požar. 5. Kakšno vrednost imajo domače šolske naloge za pouk in vzgojo; poročevalka gđ. Steiner. 6. Poročilo okrajnih bukvarničnih odsekov in volitev dveh pregledovalcev računov. 7. Volitev novih bukvarničnih odsekov za Vipavo in Postojino, stalnega odbora in dveh zastopnikov učiteljstva v c. k. okrajnem šolskem svétu za prihodnjo šestletno dobo. 8. Samostalni in prosti nasvéti. Po tem dnevnem redu vršila se je konferenca nekako tako-le:

C. k. okrajni nadzornik imenuje svojim namestnikom g. F. Mercino; zapisnikarjema bila sta odbrana gospoda učitelja Trošt in Lavrenčič; drugo točko rešuje c. k. okrajni nadzornik s tem, da oménja najpreje smrti dveh učiteljev v minolem šolskem letu v tem okraji, namreč g. L. Kušlana v Slavini in g. F. Bajec-a na Ostrožnem brdu. Zbrani konferenti javijo svoje sočutje s tem, da o imenovanji vsakega vstanejo. Dalje poroča g. nadzornik, da je bilo v preteklem šolskem letu v našem okraji 4726 za šolo ugodnih otrok, od katerih pa jih ni hodilo v šolo 469, nekaj radi premalega duševnega in telesnega razvoja, nekaj pa tudi radi prirojenih telesnih hib, boleznij in prevelike oddaljenosti. Nekoliko šol treba je v tem okraji še razširiti iz eno- v dvorazrednice; hoja v šolo bila je prešlo zimo sploh dobra, ne pa tako poleti. Nekateri učitelji so gledé hoje v šolo nekako premehki. Glavni vzrok neredne hoje v šolo v tem okraji je splošna revščina; stariši svoje otroke radi tega za mala domača opravila in poleti tudi za pašo uporabljujejo, ker nimajo skoraj s čem tujih močí najemati. Gg. učitelji naj bodo v prihodnje v tem obziru nekoliko strožji, ter naj gledajo, da bode šolski pohod rednejši, ker ravno v tem je pravi in glavni napredek vsake posamezne šole. Šolski pouk bil je sploh dovoljen in je mimo prejšrelega šolskega leta dobro napredoval. Vender pa še povsod ni bilo tako, kakor je želeti. Pomanjkljiv bil je po nekod še jezikoslovni pouk in spisje; tudi nalogni zvezki so se sim ter tje še pogrešali. Ravno tako se tudi računstvo v vseh šolah ni še primerno poučevalo. Pri številjenji naj učitelj počasi napreduje.

Glavni namen pisanja je učencem vaditi roko, okó in život; na to naj se posebno pazi. — Pri risanju naj se otrokom kolikor moč velike in dobro vidljive oblike na šolsko tablo predrišejo, da je morejo tudi oni v oddaljenih zadnjih klopéh dobro razločevati, in jim ni treba pri tem očé preveč truditi in natezati. — Učni pripomočki so se z malo izjemo skoraj vsi — predpisani — po vseh šolah omislili; učitelji naj jih pri poučevanju prav pridno in praktično rabijo. Kar zadeva šolsko ustrahovanje, bilo je tù in tam še nekoliko pomanjkljivo; naj se v prihodnje zboljša. Učiteljeva beseda naj bode povsod veljavna in sveta zapoved učencem, katero naj vselej točno izpolnujejo. Red in snaga bila je splošno prav dovoljna. Gleda naj se posebno na to, da mladina hodi v šolo snažna, čedno omita, počesana, z obšito in oprano obleko. Pri uradnih spisih bile so sim ter tje še male pomanjkljivosti, katere naj se v prihodnje odstranijo. V ženskih ročnih delih poučevalo se je na 16. a v kmetijstvu pa v 15. šolah; precejšnji napredek v obeh strokah mimo prejšrekega šolskega leta.

K tretji točki *a*) nastopi g. nadučitelj Kalin. Po daljšej razpravi nasvetuje, naj se šolska matrika vselej mej počitnicami napiše, ter naj se vkupni pregled tudi za učence ponovljavne šole v njej priredi. Opómna naj bi se porabila za obiskovanje zvananjcev ali tujcev; v matriki naj bodo pregledno ločeni učenci vsakdanje od onih ponovljavne šole itd.

V šolski zapisnik naj bi se vzprejela še posebna rubrika za klasifikacijo pridnosti učencev, čemur g. nadzornik Thuma še dostavi, da sta ravno tako potrebni tudi rubriki o sposobnosti in nesposobnosti učencev za bližnji višji razred, kar vse skupaj se enoglasno odobri in vzprejme.

Gosp. poročevalec nasvétuje tudi nekatera predugačenja zdanje razrednice, zamudnice, katere pa ne obveljajo; ostane se pri zdanjej nespremenjenej zamudnici.

Kar knjigo o izpustu zadeva, naj bi se poleg zdanjih — v njo — vzprejela še posebna rubrika za klasifikacijo pridnosti učencev, se je splošno odobrilo.

Pri *b*) pride na vrsto g. nadučitelj Kavčič. On razpravlja precej obširno o šolskem inventaru in važnosti njegovej. Šolski inventar naj ima te-le predale: *A.* šolska oprava; *B.* učni pripomočki; *C.* šolska bukvarnica; *D.* postave in ukazi; *E.* važni šolo se tikajoči dopisi in spisi; *F.* sadjerejsko, vrtnarsko in kmetijsko orodje. Pojasnuje dalje, kako in kaj se ima v vsak oddelek vpisati, ter nasvétuje stare praktične tiskovine za inventarno knjigo, ker novejše so — nerabljive. Nasvét se odobri.

Kar zadeva posebni zapisnik krajne šolske bukvarnice, kaže poročevalec na tabli, kako naj se načrta ter nasvetuje, naj bi ta zapisnik sledečih sedem oddelkov obsegal: 1. spise za mladino; 2. spise kmetijskega zapopadka; 3. spise tikajoče se računstva in geometrije; 4. prirodoznanske spise; 5. pedagoške spise; 6. jezikoslovne spise in 7. knjige raznega zapopadka. Gosp. nadzornik pristavlja k temu, da bi bilo to preveč oddelkov, posebno za bukvarnice, katere imajo le malo knjig, ter pravi, da bi zadostovalo, ako se zapisnik krajne bukvarnice le samo v dva dela razdeli, in sicer: a) naj obsega po vrsti one knjige, katere so mladini za pouk in zabavo odločene, b) pa one druge brez razločka zapopadka, katere more učitelj kot navodilo pri pouku rabiti a so tudi odrasčenim v enej ali drugej zadevi za pouk. Ta nasvèt se enoglasno vzprejme in odobri

Dalje nariše g. poročevalec na tablo formular za izposojevanje knjig krajne bukvarnice, kateri se soglasno odobri in potrdi.

Ravno tako pokaže in nariše g. poročevalec na tablo vzgledne obrazce za rekapitulacijski in izposojevalni zapisnik ubožnih knjig za uboge učence na ljudskih šolah, kar bilo je tudi pohvalno vzprejeto.

Vsi ti obrazci bodo se tudi v konferenčni zapisnik vzprejeli, ter se na pravem mestu v odobrenje in tisk priporočili.

c) Poročevalec g. nadučitelj Adlešič govori o tedniku, šolskej kroniki in opravljenem zapisniku. Po daljši razpravi odobri se tednik tak, kakoršen je zdanji brez izpremembe in preuredbe. Kar pa šolsko kroniko zadeva, govoril je pred dvema leti g. nadzornik o njej sam obširno, torej se dalje o tej ne govori, nego le želja se izreče, da c. k. okrajni šolski svèt oziroma g. nadzornik vsem šolam hektografirano navodilo dopošlje, kaj in kako se ima v šolsko kroniko vpisovati, kar se je tudi od dotične strani obljubilo. — Opravljeni zapisnik ni sicer postavno predpisan, a je višje važnosti. Spisovati naj se prične vselej sè začetkom šolskega leta. G. nadzornik k temu dostavlja še nasvèt, da naj se sklene, da mora vsaka šola tega okraja mej drugimi spisi imeti tudi opravilnik. Soglasno vzprejeto. (Konec pride.)

Iz Cerkljan na Gorenjskem. Naš nekdanji tovariš, moj součenec in prijatelj gospod Franc Gerbec, zdaj profesor na konservatoriji v Lvovu, mi piše prijazno pismo, v katerem obžaluje, da se ni mogel udeležiti svetkovine v našem društvu 6. preteč. m. v Šmartinem pri Kranji. Ker sem pismo prejel še le po imenovani slovesnosti, gotovo ustrezam vsem g. g. tovarišem jubilantom, ako ga tū objavim. Mej drugim mi piše:

Predragi moj prijatelj! Če se ne motim, sem bral, da bodo nekateri učitelji obhajali svojo petindvajsetletnico v Šmartinem pri Kranji. — Pri tej bodeš menim gotovo tudi Ti, in da me poklic ne zadržuje, bil bi tudi jaz zraven. Toda v konservatoriji v Lvovu, kjer sem zdaj profesor petja, začénjajo se prednašanja že z začetkom tekočega meseca tako, da mi ni mogoče udeležiti se te svetkovine in v Vašem društvu ta dan se z Vami veseliti in z Vami praznovati tako važen in pomemben dan. Zatorej bodi tako prijazen in izreci vsem nazočim pri tej svetkovini moja presrčna voščila in bratovski pozdrav. Iz daljave Vam kliče nekdanji in zopetni kolega vaš: »Bog vas poživi še mnogo, mnogo let, da morete vsaki po svoji moči delati v prid in »korist izročene vam mladine, nade naše k sreči, v slavo in povzdigo mile naše slovenske domovine! Spominjal se bodem ta dan v daljavi Vas, — na severu mej brati Poljaki, ter tako vsaj »v duhu z vami združen mej tem, ko bodete v prijaznem domačem kraju, v veselem krogu slavili »in praznovali pomembni dan! Bog in sreča junaška!«

Bog daj gosp. profesorju, da bi, ako mu zdaj ni bilo mogoče udeležiti se petindvajsetletnice, udeležil se čez 25 let — petdesetletnice, kar iz serca želim vsem g. g. jubilantom, ki smo bili 6. preteč. m. v Šmartinem pri Kranji! Prijateljski pozdrav! Z Bogom! *Andrej Vavken.*

Iz Ljubljane. Preizkušnje za nastopne učitelje bodo se letošnje jesen pričéle 23. t. m. Učitelji in učiteljice, ki hočejo priti k tem preizkušnjam, zglašajo naj se do 16. t. m. pri vodstvu c. k. izpraševanjske komisije. Odredbine (takse) plača se za ljudske šole osem, za meščanske pa deset gold. pred preizkušnjo.

— Pri seji kranjskega deželnega zbora 19. preteč. m. so národní poslanci zaradi nemškega »Schulvereina« do preblagorodnega gospoda c. k. deželnega predsednika izročili interpelacijo, v kateri mej drugim stavijo vprašanje: je li misliti, da je početje nemškega »Schulvereina« brez vse škode za državni blagor in da se dá z našimi postavami sploh strinjati?

— »Slovenska Matica« naznanja: Po naznanilu slavnega c. k. dež. predsedništva z 21. jul. t. l. št. 1303 je visoko c. k. ministerstvo za uk in bogočastje geometrijo g. Lavtarjevo, in somatologijo g. Erjavčevo potrdilo za slovenska učilišča za učitelje in učiteljice.

— Nove slovenske knjige rastejo kakor cvetke iz rodovitne domače zemlje. Prišla je na svetlo: Knjižnica slovenske mladini (knjiga III.) pod imenom „Sreča v nesreči“, poučna povest odrasle slovenske mladine. Spisal Janez Cigler, župnik v Višnjigori. To knjigo slovenskemu ljudstvu že pred 30 leti pod imenom »Svetina« dobro znano in zelo priljubljeno je zdaj v drugem natisu lepo popravljeno in krasno natisneno založil in na svetlo dal naš marljivi mladinski pisatelj g. Ivan Tomšič. Za prelepo knjižico mu bode gotovo hvaležen vsakdo, kdor pozná ta prelepi slovenski roman in kdor ga bode bral. To zanimivo knjižico prav živo priporočamo vsem slovenskim učiteljem za šolske knjižnice, posebno pa še naši slovenski mladini. (Mehko vezana knjiga stane 40 kr., trdo vezana 45 kr., lepo kot darilo vezana pa 60 kr.)

— Dotiskana je v »Nár. tiskarni« tudi nova učna knjiga: »Zemljepis za prvi razred srednjih šol«. Spisal in založil Janez Jesenko. Ravno ta neutrudeni g. pisatelj izdal bode tudi še v drugem natisu svoje »Občne zgodovine I. del«. — G. Ivan Lapajne izdal je v drugem, popravljenem natisu svoje „Domovinoslovje“ za slovenske ljudske šole (stane 20 kr.), s katerim je slovenskemu šolstvu in učiteljstvu zelo ustregel. — Andrej Praprotnik sestavil je nov „Abecednik za slovenske ljudske šole“ (po svojem že l. 1868. po višjem naročilu na svetlo danem »Slov. Abecedniku«), in ga je ravnokar predložil v višje potrjenje. — Bambergov »Latinsko-slovenski slovar«, ki bode obsegal 30 pol, bode ravno dotiskan. — Senekovičeva »Fizika« bode do novega leta dotiskana. Natiskujejo se tudi prof. Kermavnarjeve »Slovensko-latinske vaje« za III. in IV. gimn. razred. G. prof. Čebularjeva »Fizika« (kakor je že »Tov.« naznanil) je že na svetlem; drugi del pride pa v teku prvega semestra prihodnj. šolskega leta, t. j. do 15. febr. 1883. l. na svetlo.

— Odbor »Slovenskega učiteljskega društva« v Ljubljani bode imel 5. t. m. pri prvosedniku svojo sejo.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V trirazr. meščanski šoli v Krškem oddaja se zač. uč. služba (za matem. naravozn. skupino) z 800 gold. plače. Prošnje c. k. okrajn. šolskemu svétu v Krškem do 10. t. m. — V dvorazr. ljudski šoli v Dobropoljah II. uč. služba s 400 gold. letne plače in s stanovanjem. Prošnje na c. k. okrajni šolski svét v Kočevji do 10. t. m. — V dvorazr. dekliški šoli v Črnomlji I. uč. služba s 450 gold. ali II. uč. služba s 400 gold. Prošnje na c. k. šolski svét v Črnomlji do 5. t. m. — V trirazr. ljudski šoli v Šent-Vidu pri Zatičini II. uč. služba s 500 gold. Prošnje na c. k. okrajni šolski svét v Litiji do 10. t. m.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. Mih. Lazar, profesor na izobraževališči za učiteljice v Ljubljani, prestavljen je na podgimnazijo v Kranj. Izpraznjeno učiteljsko službo v 1. mestni 5razr. ljudski deški šoli v Ljubljani dobil je g. Val. Kummer, podučitelj pri tej šoli. — G. Primož Ušeničnik imenovan je nadučiteljem za novo šolo v Šiški, in g. Jak. Žebrè, učitelj v Polhovem Gradcu, ravno tù za II. učitelja. G. Jos. Janovski, učitelj v Šent-Vidu pri Zatičini, dobil je učiteljsko službo v Višnjigori in g. Topolovšek je zatrdno postavljen v Žalni. G. Jan. Pipan, pride za III. učitelja v Stari trg, in gospdč. Tereza Strlè na IV. učiteljsko mesto ravno tù za trdno. — G. Jos. Medic, zdaj učitelj v Seitenstätten v Spodnji Avstriji, dobil je učiteljsko službo v Kranjski gori. — V Žabnico (pri Loki) gre zač. g. Kalan, in g. Jan. Jeglič gre kot nam. učitelj v Kranj. — Gospod Janez Bohinec, učitelj v Šent-Vidu pri Zatičini, je za trdno postavljen v Kresnice. — G. Josin, je zatrdno dobil III. uč. mesto v Postojini. — Gospdč. Marija Šarc gre zač. v Zalog (v Kameniškem okraji). — G. Al. Kcel, izš. uč. pripravnik, gre zač. v Ihan; tako tudi g. A. Rozman v Nevlje pri Kamniku. Zač. so postavljeni g. g. in gospdč.: Jan. Rudolf v Vrbovo, Marija Podkrajšek v Trnovo, Anton Skala v Ostrožnabrdo, Hen. Paternost v Senožeče, Andr. Križaj v Lozice. — Umril je Kočevski učitelj g. Dovar.

Listnica. Vsem g. g. dobrotnikom in dopisnikom presrečna zahvala. Prosimo, da bi nas še dalje podpirali in nam pridobivali novih močí. Spisi, ki zarad malega prostora ne morejo priti precej na vrsto, pridejo pozneje. Prosimo potrpljenja!